

De oorspronkelijke korte oprijlaan is onbegaanbaar door overwoekering van roodendrons. De grafkelder is een koepel van zwaar muurwerk, geheel afgedekt met grond en begroeid o.m. met een aantal zware beuken en eiken. De toegang tot de kelder is afgesloten met een dikke, zware betonplaat. Aan de binnenzijde is een ruimte van ca. 5x5 meter verdeeld in twee compartimenten met tongewelf die worden gescheiden door een muur met toegangsboog. De keldervloer ligt ongeveer 1 meter beneden het maaiveld. De ruimte binnen is zo hoog, dat je er gemakkelijk kunt staan. Elk compartiment heeft 8 nissen voor kisten (3+3+2) met een diepte van 2,25 m. De kelder zou in 1826 gebouwd zijn.

Het is de enige particuliere grafkelder in onze gemeente.

Bij het betreden van de kelder in november 1975 bevatte het achterste compartiment drie memoriestenen en het voorste zeven plus een staande steen van afwijkend formaat.

In volgende nummers van De Biltse Grift willen wij uitvoerig terugkomen op de kerkhoven bij de Dorpskerk, de St.-Michaëlskerk en de Onze-Lieve-Vrouwe-kerk alsmede op de Algemene begraafplaats en de begraafplaats "Den en Rust".

Interieurfoto particuliere grafkoepel van de familie Eyck van Zuylichem

---

"St. Theresia van Lisieux-school"

door Hans de Groot

Een warme zomerdag in 1923. De eenzame wandelaar zet zijn hoed af en veegt zich het bezwete voorhoofd af. Een golvend landschap strekt zich voor hem uit. Een gebied met oplichtende zandverstuivingen, met paarse plekken bloeiende heide en lage dennenbosjes. In de verte waaiert een rookpluim langzaam in flarden uiteen tegen de helblauwe lucht. Een schril gefluit verscheurt de stilte. Dan zakt het geluid van het treintje langzaam weg en valt de rust opnieuw over het landschap.

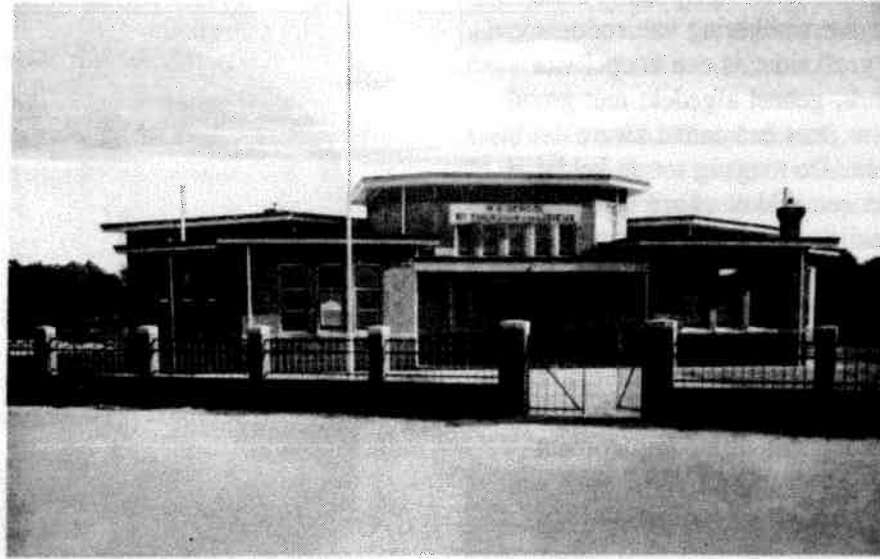
Genietend loopt de wandelaar door het zand en slaat met zijn wandelstok een dennenappel weg.

Achter hem verdwijnt de Haydnlaan.

Daarmee ook de eenzame villa, die sinds

kort wordt gebruikt als noodkerk van de pas opgerichte parochie Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand. Daardoor ontgaat het de wandelaar, dat vanuit die villa nog iemand zijn blik over het landschap laat gaan. Het is pastoor Anton T.G.Hamers, die in zijn gedachten een kerk, een pastorie en een school ziet oprijzen uit het landschap.

Begin twintiger jaren is de gestadige groei van het aantal rooms-katholieke gezinnen in "De Bildt", Den Dolder, Bilthoven, Maartensdijk en Hollandsche Rading voor het aartsbisdom Utrecht aanleiding na te denken over een nieuwe parochie.

R. K. School a/d Haydnlaan, Bilthoven

In 1921 koopt men alvast vijf hectare woeste grond in het "Oosterpark", liggend tussen de Haydn- en Obrechtlaan en de spoorlijn Utrecht-Amersfoort.

De door aartsbisschop Mgr. Van de Wetering benoemde bouwpastoor Anton T.G. Hamers blijkt een man met een tomeloze energie. Hij neemt architect Herman Kroes uit Amersfoort in de arm voor het ontwerp van een kerk, een pastorie en een parochieschool. Geïnspireerd door de Amsterdamse School komt Kroes tot het voorstel van een drietal in baksteen uitgevoerde gebouwen, die een onderlinge samenhang vertonen. Klimmen de zadeldaken van de kerk omhoog naar het achtkantige torentje, zo laat hij de vlakke dakdelen van de school in niveaus omhoog klimmen tot de afdekking van de centrale hal.

Bij de gemeente bereikt pastoor Hamers, dat in mei 1924 de aanleg van de eerste laan in het gebied wordt aanbesteed, de "Gregoriuslaan". Deze gaat lopen vanaf de geplande grens van de pastoretuin tot aan de huidige hoek met de Dr. Julius Röntgenlaan. Kort daarna krijgen ook de Palestrina- en de Diepenbrocklaan hun naam.

Het verkrijgen van bouwvergunningen verloopt moeizaam. Na de aartsbisschoppelijke goedkeuring van ontwerp en begroting van kerk en pastorie in februari 1925 begint de discussie met de schoonheids-

commissie. Maar op 1 mei 1925 wordt de eerste steen gelegd en op 11 mei 1926 kan Mgr. Van de Wetering de nieuwe kerk plechtig consacreran.

Het begin

Oktober 1923: "Het Kerkbestuur der Parochie van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand (A.T.G.Hamers, voorzitter, en Ir.W.J.Poelmann, secretaris) deelt den Raad der Gemeente De Bilt mede, dat deze instelling heeft besloten tot stichting van eene bijzondere lagere school op een gedeelte van het in eigendom toebehoorende terrein in "Het Oosterpark" en verzoekt uit de gemeentekas de benodigde gelden hiervoor te verstrekken."

De Lager-Onderwijswet 1920 eist ook een opgave van "namen en handtekening van ouders, voogden of verzorgers met het aantal kinderen of pupillen, dat de nieuwe school zal bezoeken." Op de ingediende opgave komen 50 kinderen voor, afkomstig uit 22 rooms-katholieke gezinnen.

Voorlopig kan de wandelaar echter nog ongestoord genieten van dit maagdelijke natuurgebied, want ook deze bouwaanvraag blijkt niet zonder slag of stoot te verkrijgen. De gemeente vindt, dat nog-niet-leerplichtige kinderen en die van buiten de gemeente niet op de lijst thuishoren en weigert verdere medewerking.

Een drukke periode volgt. Veel praten en veel handgeschreven brieven. Maar gelukkig beslist in juli 1924 het College van Gedeputeerde Staten, bij wie een bezwaar-schrift is ingediend, dat de gemeentelijke afwijzing niet terecht is.

De openbare aanbesteding van de bouw van de school wordt in januari 1925 gehouden in "Hotel-Café Brands (voorheen Dennenhoeve)". De Gebrs. van Mameren uit Deil mogen voor een aanneemsom van f 22.500,- het schoolgebouw met twee lokalen gaan bouwen. De eerste spade voor het parochiecomplex kan de grond in. Op 5 maart 1925 wordt de eerste steen voor de school gelegd. Deze is, ietwat beschadigd, nog terug te vinden in de noordgevel van het huidige gebouw.

**EERSTE STEEN GELEGD DOOR HET
R.K.KERKBESTUUR
A.T.H.G.HAMERS PAST.
W.M.J.P.POELMANN SECR.
G.F.M.SCHIMMEL PENN.
19 5/3 25
ARCH.H.P.KROES EN ZOON,
AMERSFOORT**

De hoofdingang van de school, gericht op het begin van de Palestrinalaan, ligt in een driehoekig overhuifd portiek, waarachter een zeskantige centrale hal. Links een werkruimte met een klaslokaal, rechts de kamer van het schoolhoofd met het tweede klaslokaal. Aan de kant van de Gregoriuslaan een lage muur, waarop tussen gemetselde pilaren een smeedijzeren hekwerk. Tegenover de ingang sluit een dubbel smeedijzeren hek het schoolterrein af.

Het ontwerp voorziet al in een toekomstige uitbreiding met twee lokalen in zuidelijke richting. Dit legt beperkingen op aan het gebruik van het kerkhof. Daar mag binnen een cirkel van 50 meter vanaf deze geplande uitbreiding niet zonder toestemming van Gedeputeerde Staten begraven worden.

Vrolijk kindergezang verwelkomt op 2 september 1925 pastoor Hamers wanneer hij de nieuwe St.Theresia van Lisieux-school plechtig komt inzegenen. Onder de dakrand aan de voorzijde van de centrale hal prijkt nu ook trots de naam "R.K.School St.Theresia van Lisieux."

Een mooie dag ook voor G.J.Huls, het nieuwe schoolhoofd, en mej. J.Vendrik, die hun eerste leerlingen: 27 jongens en 23 meisjes, verdeeld over de leerjaren een tot en met zeven, kunnen ontvangen.

De bouwaanvraag voor een dubbel woonhuis (Gregoriuslaan 15 en 17), ook ontworpen door Herman Kroes, vindt snel genade "*aangezien het onderwerpelijke gebouw met de R.K.Kerk en School één geheel vormt.*" De heer Huls kan in 1926 zijn dienstwoning op Gregoriuslaan 17 betrekken.

De groei

Het aantal rooms-katholieke gezinnen in de parochie groeit gestaag en dus ook het aantal leerlingen. Zij zijn afkomstig uit het hele parochiegebied. Lopend en soms op de fiets komen ze ook uit Den Dolder en uit Maartensdijk. In 1928 brengen de leerkrachten dagelijks 70 kinderen vanaf de speelplaats in keurige rijtjes naar hun klas. Maar twee lokalen voor 70 leerlingen verdeeld over zeven leerjaren is niet bepaald ruim. Op 5 september 1928 vraagt het R.K. Kerkbestuur met succes de gelden en de bouwvergunning aan voor een derde lokaal, te bouwen aan de zuidvleugel.

Voor lang blijkt de nood niet gelenigd. Het aantal leerlingen is alweer gestegen tot 110. Op 4 augustus 1930 moeten pastoor H.B.M. Dijkhoff, die inmiddels pastoor Hamers is opgevolgd, en de secretaris/penningmeester H.Nelissen opnieuw bij de gemeente te rade. Het gaat nu om de uitbreiding met een vierde leslokaal aan de oostelijke kant van het gebouw, de bouw van een gymnastiekzaal en van een muur, die de speelplaats moet afscheiden van het kerkhof. De gymnastiekzaal komt in zuidelijke richting en staat voorlopig los van het schoolgebouw. Hierdoor blijft er nog ruimte voor de toekomstige bouw van nog eens drie lokalen.

Architect Herman Kroes wordt weer betrokken bij deze uitbreiding. De karakteristieke speelsheid van de verschillende dakniveaus in het bestaande gebouw zet hij door in het hoge dakvlak van de gymnastiekzaal.

Dan komt in 1933 het R.K.Sanatorium Berg & Bosch vanuit Apeldoorn naar Bilthoven. Er zullen ook gezinnen mee verhuizen, dus wordt een snelle toename van het leerlingenaantal verwacht. Met de gemeente wordt alvast overlegd over een nieuwe uitbreiding. Maar door een huizen tekort blijkt verhuizing van deze mensen naar Bilthoven uiteindelijk niet mogelijk.

In de omgeving is er inmiddels al veel gebouwd. De Dr. Julius Röntgenlaan is gedeeltelijk aangelegd en aan een kant bebouwd. De Palestrinalaan is volgebouwd en ook de Obrechtlaan en de Haydnlaan raken steeds meer bewoond.

In 1937 barst de school werkelijk uit haar voegen. Volgens de keurig bijgehouden "*Kalender voor het aantal leerlingen*" zijn in dat schooljaar maar liefst 154 leerlingen ingeschreven, 85 jongens en 69 meisjes. En dat in vier lokalen !! Met de gemeente wordt gesproken over de uitbreiding met twee lokalen in zuidelijke richting plus nog een aparte ruimte voor opslag van leermiddelen. Deze uitbreiding zal de open ruimte tussen de bestaande leslokalen en de gymnastiekzaal gaan opvullen.

Gelijktijdige vervanging van de verwarmingsinstallatie blijkt bitter noodzakelijk. De vergassing in de radiator-kachels blijkt ruim onvoldoende. Niet echt bevorderlijk voor de concentratie van de leerlingen.

De oorlog

De oorlogsdreiging eind dertiger jaren gaat ook aan de St. Theresiaschool niet voorbij. In augustus 1939 komt de algehele mobilisatie op gang en de Theresiaschool wordt gevorderd voor huisvesting van militairen. Schoolhoofd Huls zit met een probleem. Hoe nu verder met de lessen zonder eigen schoolgebouw? Uiteindelijk worden 186 leerlingen gespreid over andere scholen in de gemeente o.a. de Van Everdingschool en de scholen aan de Van Dijck- en de Leyenseweg. Maar gelukkig kan op 18 augustus 1940 aan de gemeente worden bericht, dat de school per 1 augustus 1940 door de militairen is vrijgegeven.

In het najaar van 1944 moet de school sluiten. De voedselsituatie is dan uiterst benard en brandstof om het gebouw te

verwarmen is er niet meer.

In deze periode wordt het gebouw voor andere doeleinden gebruikt. De mislukte slag om Arnhem drijft vluchtelingen uit o.a. Bemmelen en Huissen naar Bilthoven. In de leslokalen krijgen zij onderdak op stro. De gymnastiekzaal biedt tijdens de hongerwinter plaats aan een uitdeelpost van de "gaarkeuken". Het bij Olland in De Bilt gekookte "voedsel" wordt hier in grote gamellen naar toe gebracht.

De periode 1945-1973

In september 1945 nemen de heren Huls, Ten Bokum en Tilleman en de dames Andriessen, Kuiper en De Graaf met frisse moed de draad weer op. 214 leerlingen bevolken nu de speelplaats. Pastoor Dijckhoff overlijdt in 1947 en pastoor P.A. Popma neemt het voorzitterschap van het schoolbestuur over.

Na een periode van rust aan het bouwfront is er in 1953 en 1954 intensief overleg met de gemeente hoe het almaar toenemende aantal leerlingen nog op een verantwoorde manier onderwijs gegeven kan worden.

In 1955 bevolken maar liefst 287 kinderen de Theresiaschool.

Bijbouwen van twee lokalen op een nieuwe eerste verdieping vindt men niet zo'n goed idee. Erg duur. Bovendien wordt een hoger gebouw esthetisch niet verantwoord geacht t.o.v. het kerkgebouw. De stichting van een derde R.K. school in de omgeving van Tuindorp lijkt een meer toekomstbestendige oplossing. Bij het aartsbisdom Utrecht blijken al plannen te liggen voor de stichting van een nieuwe parochie in dat gebied. G.J. Huls wordt in september 1956 tijdelijk gedetacheerd bij de nieuw opgerichte "R.K. School Tuindorp" die met ca. 80 leerlingen van start gaat. L.A.J. ten Bokum neemt zijn taak als schoolhoofd tijdelijk over. En op 1 september 1957 wordt de St. Laurentius school officieel ingezegend.

Veel merkt de Theresiaschool hier niet van, want in 1958 moet het schoolbestuur alweer toestemming vragen om het "overblijflokaal" te mogen inrichten als leslokaal.

Na bijna 33 jaren schoolhoofd geweest te zijn gaat G.J.Huls vanaf 1 februari 1958 van zijn welverdiende rust genieten. L.A.J. ten Bokum neemt nu definitief de leiding over.

Het schooljaar 1960/'61 start met 278 leerlingen. Een eerste klas bezet met 54 kinderen en de andere klassen met gemiddeld 45 leerlingen. Niet echt bevorderlijk voor de kwaliteit van het onderwijs. Het schoolbestuur vraagt de gemeente toestemming voor de bouw van een extra lokaal. Hierbij houdt men rekening met plannen bij het aartsbisdom Utrecht voor een nieuwe parochie met een school in Den Dolder. Omdat er maar liefst 112 leerlingen uit de gemeente Zeist komen moet dit de druk op de Theresiaschool een stuk verminderen. De gemeente is echter voorstander van uitbreiding met twee lokalen, omdat er een verlaging van de leerlingenschaal in de lucht hangt. Accepteert het schoolbestuur dit niet, dan zal de medewerking van de gemeente bij volgende verzoeken om uitbreiding niet erg groot meer zijn. Het schoolbestuur blijft echter bij de aanvraag van maar één lokaal naar ontwerp van architect Nic. de Jong uit Utrecht. Eind 1961 zijn gelden en bouwvergunning beschikbaar en in 1962 wordt er weer gebouwd.

De concretisering van de plannen voor een parochie en een school in Den Dolder blijkt helaas in een lager tempo te verlopen dan de groei van het aantal leerlingen op de Theresiaschool. In 1963 zijn het er al weer 327 en voor 1964 luidt de prognose 366 !! Het schoolbestuur zit met een probleem. Het moet toch weer naar de gemeente met het verzoek om gelden voor grondaankoop en voor de bouw van drie noodlokalen op het "heitje" naast Gregoriuslaan 17. Gelukkig leidt een intensief contact met het aartsbisdom tot meer duidelijkheid in de Dolderse plannen. De parochie zal er voorlopig niet komen, maar men krijgt wel de zegen voor de stichting van een nieuwe school. Deze start op 1 september 1963 met ca. 60 leerlingen in drie klassen, die tijdelijk worden ondergebracht in het pand van de Theresiaschool. De inmiddels naar president Kennedy genoemde school komt op 1 maart 1964 onder de pannen in een noodgebouw aan de Dolderseweg in Den Dolder.

De periode 1973-1995

De pensionering van schoolhoofd L.A.J. ten Bokum nadert. In 1972 start het schoolbestuur de werving van een nieuw schoolhoofd. Dit leidt tot aanstelling van de heer E.J.Mondé per 1 september 1973. Vanaf 1 april 1973, de pensioendatum van L.A.J. ten Bokum, tot 1 september van dat jaar neemt P.J.Tilleman tijdelijk de taak van schoolhoofd over. Dan komt voor hem het einde aan een ruim 40-jarig onderwijzersbestaan.

Het vertrek van L.A.J. ten Bokum en P.Tilleman sluit definitief een onderwijsperiode op de Theresiaschool af. E.Mondé is een man van een andere onderwijsgeneratie. Alle partijen (schoolbestuur, leerkrachten, ouders en het nieuwe schoolhoofd) moeten wennen aan een nieuwe situatie. In deze periode blijken echter verschillende onderwijsvisies toch zeer goed verenigbaar te zijn. Tussen mej. Andriessen, die al sinds 1936 aan de Theresiaschool verbonden is en de heer E.J.Mondé, uit een jongere onderwijsgeneratie, ontstaat een hechte samenwerking.

Architectenbureau Ir. J.L.Volders brengt in september 1973 rapport uit over de staat van het schoolgebouw in relatie tot de actuele onderwijsseisen. Het oordeel is weinig positief. Het gebouw vertoont veel gebreken. De starre indeling staat toepassing van de eigentijdse onderwijsmethoden in de weg en het terrein biedt nauwelijks nog mogelijkheden om ruimten toe te voegen. Bijbouw van een extra lokaal is echter toch wenselijk. In 1974 stelt de gemeente zich positief op ten aanzien van een flinke modernisering. Men is echter kritisch als het gaat om een uitbreiding. De geboortecijfers in het "voedingsgebied" van de Theresiaschool zijn de laatste jaren namelijk sterk teruggelopen. Begin 1976 worden bij de gemeente bestek en ontwerp van architectenbureau Volders voor een grondige verbouwing ingediend en na de openbare aanbesteding kan aannemer Ros & Spanjersberg uit Wieringen aan de slag. Het vooraanzicht van de school verandert ingrijpend. De voorgevel wordt in een rechte lijn naar het westen doorgetrokken, waardoor het karakteristieke portiek verdwijnt. Deze ingreep geeft zoveel lucht, dat er o.a. een ruime gemeenschapsruimte kan ontstaan.

De entree wordt verplaatst naar de westelijke gevel. Het is niet eenvoudig zo'n grondige verbouwing uit te voeren en gelijktijdig het onderwijsprogramma naar behoren te realiseren. Dit vraagt veel van de leerkrachten en van de leerlingen.

Op 17 november 1977 kan de vlag uit bij de plechtige heropening van de vernieuwde Theresiaschool.

Na 45 jaar aan de school verbonden te zijn geweest neemt mej. Andriessen op 20 juni 1981 afscheid. Veel oud-leerlingen komen haar uitzwaaien.

Onder de nieuwe "Wet Basisonderwijs 1985" komt een integratie van kleuter- en basis-onderwijs tot stand. De "Kleuterhof St. Janneke", in 1950 gestart in de villa Ten Katelaan 18, verhuisde half zestiger jaren naar een nieuw gebouw aan de Gregoriuslaan naast het tunneltje.

Op 1 augustus 1985 werd St. Janneke officieel samengevoegd met de Theresiaschool.

Formeel moet de nieuwe groep 1 en 2 in hetzelfde gebouw worden ondergebracht als de andere groepen. Bij de Theresiaschool was dit onmogelijk te realiseren. Men kreeg toestemming om gebruik te maken van de bestaande locatie van St. Janneke. Het gebouw zelf blijkt echter op termijn geen verantwoorde huisvesting te zijn. Dus nieuwbouw. Het op de huidige onderwijs-eisen toegesneden nieuwe gebouw naar ontwerp van architect Boogert wordt in oktober 1989 betrokken. De naam "St. Janneke" blijft gehandhaafd. De officiële opening vindt plaats op 20 juni 1990 met de "laatste-steenlegging".

Intussen is het leerlingenaantal van de Theresiaschool/St. Janneke alweer geroeid tot ca. 350. Om al deze leerlingen op een goede manier te kunnen opvangen staat er inmiddels weer een noodlokaal op de speelplaats van de Theresiaschool.

De relatie parochie/Theresiaschool

Vanaf de stichting van de school in 1925 bestaat er een sterke invloed van de parochie op de rooms-katholieke vorming van de leerlingen. De pastoor is voorzitter van het schoolbestuur. De godsdienstlessen op school worden gegeven door de pastoor en de kapelaans. Goede prestaties werden beloond

met een heiligenplaatje. Dagelijks zijn er voor schooltijd "schoolmissen" in de kerk. Het bezoek van de leerlingen aan deze missen wordt netjes vermeld op de schoolrapporten. Leerboeken en wandplaten worden geselecteerd uit de fondsen van rooms-katholieke uitgevers. Het korps misdienaars en het jeugdzangkoor is afkomstig van de Theresiaschool. Dat deze rooms-katholieke sfeer invloed had op de levenskeuze van de leerlingen blijkt wel uit het feit, dat in de eerste 25 jaar van het bestaan van de school elf leerlingen kozen voor een priesteropleiding. De vernieuwingsgolf in de rooms-katholieke kerk heeft ook invloed op de relatie met de school. Omstreeks het einde van de zestiger jaren verandert dan ook de beheersstructuur van de Theresiaschool. Werd het bestuur van de school al sinds 1925 geregeld vanuit het R.K. Kerkbestuur, nu ontstaat er een aparte "Stichting St. Theresia van Lisieux-school".

Het onderwijs:

De Theresiaschool bestaat nu ruim 70 jaar. De huidige directeur E.J. Mondé is van mening, dat zijn school als primaire taak heeft de voorwaarden te scheppen voor een zo goed mogelijke voorbereiding van alle leerlingen op een passende plaats in de maatschappij. Veel aandacht wordt daarbij besteed aan de individuele aanleg en intelligentie van de leerlingen, maar ook of zij zich "lekker voelen". Een kind, dat in de knoei zit stagneert in zijn ontwikkeling. De achterliggende intentie "Samen op weg naar een waardevolle toekomst" vindt vertaling in het mozaiek van Henny Visch, dat sinds de renovatie de westgevel siert.

Bronnen:

- Gemeentearchief De Bilt, dossiers 1.851.06
- Oud archief St. Theresia van Lisieuxschool
- Gesprekken met E.J. Mondé, hoofd Theresiaschool
- Gesprek met mevr. C.M. van Dalen, oud-leerkracht president Kennedyschool
- Herdenkingsuitgave "VIJFTIG JAAR KERK/SAMEN, RUIJTE, VIEREN" van de parochie van Onze Lieve Vrouw van Altijd durende Bijstand (Copyright OLV/Bilthoven/RJMM).
- Artikel BBC 21.2.95 "De Onze Lieve Vrouwekerk"